
PRIKAZ

BRANKO VULETIĆ
PROSTOR PJESME
Zagreb, 1999.

Pavao Pavličić
Filozofski Fakultet, Zagreb
Hrvatska

Ova je knjiga zanimljiva i vrijedna po tri svoja aspekta: po temi, po metodologiji i po rezultatima. Onome tko poznaje dosadašnji znanstveni opus Branka Vuletića takva konstatacija neće zazvučati neočekivano, jer je taj autor i u dosadašnjim svojim knjigama pokazao i razvijen smisao za pravi problem, i okretno vladanje instrumentarijem, a i spoznajne doseg koji su našu znanstvenu misao o književnost redovito pomicali za korak naprijed. U ovoj je knjizi, međutim, sve to došlo do izražaja na još očitiji način, jer je za temu izabran opus koji nedvojbeno zaslužuje znanstvenu pažnju, jer je metodologija primijenjena dosljedno i kreativno, i jer su postignuti uvidi doista dragocjeni za poznavanje hrvatskoga modernog pjesništva.

1. Za temu je Vuletić izabrao poeziju Jure Kaštelana. O tome da je Kaštelan velik pjesnik, ne treba mnogo trošiti riječi. Paradoksalno je, međutim, da se o njegovu opusu nije mnogo pisalo, a i kad jest, onda je redovito bilo riječi ili o Kaštelanovu društvenom angažmanu, ili o prevratnoj ulozi njegovih prvih zbirki, ili opet o misaonoj dimenziji njegove lirike. Vuletić se, nasuprot svemu tome, latio da prikaže specifične pjesničke kvalitete Kaštelanovih poetskih tekstova, one, dakle, kvalitete koje se ostvaruju isključivo u jeziku i uz pomoć njegovih mogućnosti. U tome je pak bio neobično sretne ruke: s jedne strane zato što Kaštelanova lirika doista jest dobrim dijelom zasnovana upravo na jezičnim elementima, a s druge strane zato što je za opis tih mogućnosti Vuletić razvio neobično pogodan instrumentarij, te ih je uspio prikazati i u njihovu načelnom funkcioniranju, a i u njihovoj individualnoj funkciji kakva je svojstvena samo Kaštelanu.

U toj svojoj odluci da – kako se nekada govorilo – "ne gleda ni lijevo ni desno od teksta", Vuletić je bio vrlo dosljedan, pa zato u njegovoj knjizi nema ni riječi o mnogim činjenicama koje inače za razumijevanje poezije mogu biti važne. On, na primjer, ne govori ni o Kaštelanovoj biografiji, ni o njegovoj književnoj naobrazbi, ni o eventualnim utjecajima na njega (domaćim i stranim), ni u odjeku i

---

repciji njegove poezije, a napokon ni o onome što su mnogi Kaštelanovi kritičari smatrali primarnim, a to je filozofska dimenzija te lirike. Takvu je odluku, međutim, Vuletić – vidi se po svemu – donio svjesno: ona je bila posljedica težnje za metodološkom čistoćom pristupa, pa zato ono što se gubi na cjelovitoj slici Kaštelanove lirike biva nadoknađeno dubinom uvida u njezinu jezičnu dimenziju. Ili, možda bi se moglo kazati i ovako: Vuletić ne nastoji afirmirati samo Kaštelanovu poeziju, nego također i metodu kojom se sam služi. Implicitno on tvrdi – a tvrdi donekle i eksplicitno, u uvodnom i završnom metodološkom osvrtu – kako se uz pomoć takva pristupa – uz pomoć pristupa koji se bavi isključivo jezičnom dimenzijom – može doznati sve ono što je za Kaštelanovu poeziju važno, ili bar ono što je za nju najvažnije.

2. Tako dolazimo do drugoga važnog aspekta – i druge velike kvalitete ovoga znanstvenog djela, a to je njegova metodologija. Knjiga je kao cjelina komponirana vrlo strogo, a u nekom smislu i u skladu sa svojim predmetom. Ona, naime – kao što je već rečeno – sadrži dva metodološka osvrta, jedan na početku, a drugi na kraju. U prvome su iznijete pretpostavke istraživanja koje slijedi, a u drugome se rezultati toga istraživanja podižu na načelnu, teorijsku razinu.

U središnjem dijelu knjige pak nalaze se tri odjeljka, koji su također simetrično ustrojeni, kao i cjelina knjige. Prvi od njih nosi naslov *Odražavanja*, drugi *Ponavljanja*, a treći *Sažimanja*; pri tome prvi i treći odjeljak imaju po četiri poglavlja, dok ih drugi, središnji, ima dva. Već i po naslovima glavnih odjeljaka knjige jasno se vidi da je njezino usmjerenje eminentno stilističko: odstupanje od norme tu se smatra signalom neke osobite intencije (ili neke osobite emotivne povišenosti), pa se traže uzroci takva odstupanja i opisuju se njegovi učinci.

Ali, prave obrise te metode pokazuju još bolje naslovi poglavlja. Tako je prvi odjeljak segmentiran ovako: najprije se govori o zrcalnoj strukturi Kaštelanovih pjesama (gdje početak i kraj – stiha, strofe ili cijeloga teksta – nekako međusobno korespondiraju, baš kao što se događa i u Vuletićevoj knjizi), potom o asonanci i aliteraciji, pa o pjesničkim homofonima i napokon o rimi. U drugom odjeljku podvrgavaju se analizi ponavljanja i rječnik, a u trećem odjeljku (koji se zove *Sažimanja*) bavi se Vuletić inverzijom, opkoračenjem, distorzijom i osobinom koju zove *Eliptičnost/ slikovitost/ prostornost/ govornost/ poetičnost*.

Naslovi poglavlja, međutim, koliko otkrivaju, toliko i skrivaju: neke bi se, na primjer, moglo učiniti da naslov *Asonanca i aliteracija* zapravo obećava nabranje onih mjesta u Kaštelanovoj lirici gdje se ta figura rabi, pri čemu se definicija samih figura bitno ne modificira, čim se uzimaju njihova tradicionalna imena. Takav bi dojam, međutim, bio temeljito kriv, jer se Vuletićev način rada odlikuje dvjema važnim kvalitetama. Prvo, budući da je po struci fonetičar – da ga, dakle, zanimaju zvukovne kvalitete jezika, pa i u pjesništvu – on često rabi tradicionalna imena figura naprosto zato što su ta imena njemu tehnički opisi određene egzaktno utvrđive pojave. Kad, međutim, interpretira značenje takvih pojava – takvih figura – u konkretnom tekstu, Vuletić više nije nimalo tradicionalan. Čitatelja može impresionirati njegova sposobnost da figure uoči i ondje gdje ih ni pažljiv i treniran čitatelj ne bi inače vidio (i da i druge uvjeri kako

one ondje doista postoje), a onda i da objasni učinke tih figura unutar teksta kao cjeline. Pri tome on efekte figura mjeri uglavnom s obzirom na dva orijentira: s obzirom na njihov odnos prema izvanjezičnoj zbilji (ako je riječ o takvim pojavama koja što je onomatopėja), i s obzirom na njihovo mjesto unutar pjesme kao specifične strukture, u kojoj se sve jedno prema drugome nekako odnosi.

Važno je u vezi s metodologijom uočiti još najmanje dvoje. Prvo, naslovi poglavlja u ovoj knjizi zapravo su nazivi najvažnijih pojava u Kaštelanovu pjesništvu, glavnih postupaka na kojima on gradi poetičnost svojega teksta. Izbor tema za znanstveni opis tako nije primarno u funkciji toga opisa (iskušavanja metode ili ukazivanja na njezine mogućnosti), nego u funkciji predmeta. Izbor onoga što će se opisivati proizlazi iz opisanoga fenomena: *est modus in rebus*. Drugo, Vuletić uspijeva uvjeriti svojega čitatelja kako upravo jezična dimenzija doista jest najvažnija sastavnica Kaštelanove poezije, i da, ako otkrijemo kako se naš pjesnik služi jezikom, zapravo dobivamo u ruke ključ za ono što njegovi tekstovi poručuju. Ili barem da bolje razumijemo zašto ti tekstovi na nas djeluju onako kako djeluju.

3. Tako dolazimo do treće važne kvalitete ove knjige, a to su njezini spoznajni rezultati. Te bih rezultate ovdje – u okviru ovako sumarnoga prikaza – podijelio na dvije vrste; jedni su kritičke i povijesne vrste, a drugi vrste metodološke i teorijske. Nije lako reći koji su od njih važniji, ali je moguće uočiti jedan paradoks: povijesni i kritički dosezi mnogo su egzaktniji, premda se u znanosti o književnosti kritika i povijest smatraju najmanje egzaktnim disciplinama. U drugu ruku, teorijski su i metodološki rezultati otvoreni diskusiji, ali sadrže i sebi veliku mjeru misaone pustolovine, dakle, upravo onoga što u znanosti i jest najprivlačnije.

Na kritičkoj i povijesnoj razini, dakle, glavni je rezultat taj da smo ovom knjigom dobili iscrpan, kompetentan i dokumentiran opis stilske dimenzije Kaštelanove poezije, pri čemu su iz toga opisa povučene i odgovarajuće konzekvencije, koje su opet na prikladan način kontekstualizirane. To je pak kao rezultat mnogo više nego što bi tkogod neupućen mogao pomisliti. Valjda znati da je naša znanost proizvela neobično malo takvih opisa, a kad je riječ o hrvatskoj lirici dvadesetog stoljeća, onda su oni – bez obzira na to jesu li u pitanju razdoblja, opusi, ili pojedinačni tekstovi – prava rijetkost. Može se, dakle, kazati da je Kaštelan jedan od onih autora koje odsada možemo proučavati na razne načine i uz pomoć različitih metodologija, i to zato što je onaj glavni opis njegovih djela – opis stilistički, bez kojega su svi drugi krnji – načinjen u ovoj knjizi.

Druga je razina teorijska i metodološka. Rezultati što ih Vuletićeva knjiga na tom polju polučuje nalaze se manje u domeni teorijskoj, a više u domeni metodološkoj; manje, dakle, u načelnim polazištima odnosno zaključcima ovoga djela, a više u domeni njezine prakse, odnosno njezina rada s tekstem. Čitatelj se, tako, može, ali i ne mora složiti s Vuletićevom odlukom da se drži isključivo jezične dimenzije pjesme, i da za drugim, izvanjezičnim okolnostima (za okolnostima biografskim, autopoezičkim ili kojim drugim) ne posreže čak ni onda kad ga na to unutarjezične pojave same po sebi navode. Ali, čitatelj isto tako ne

može a da toj metodi ne prizna koherenciju, da joj ne honorira dosljednost, i da ne uoči njezine doista vrijedne uvide u stilske i strukturne osobine Kaštelanove lirike. Tako se pokazuje da metoda, izložena u čistom, teorijskom obliku, može biti ovakva ili onakva, ali da njezina vrijednost ovisi o primjeni u praksi. Točnije, ovisi o tome tko je primjenjuje, koliko je taj tko je primjenjuje kreativan i kako se znade metodom služiti.

A Branko Vuletić je i ovdje – kao i u prethodnim svojim knjigama – pokazao da posjeduje i invenciju i kreativnost, a i izrazitu naklonost prema predmetu svojega proučavanja. Sve to nije moglo a da ne donese rezultate. Rezultat je u ovom slučaju vrijedno znanstveno djelo, koje sa zadovoljstvom preporučujem pažnji naše kulturne javnosti.
